

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

Accountantsrapport bij voortgangsrapportage 25 Hoogwaterbeschermingsprogramma 2

Colofon

Titel	Accountantsrapport bij voortgangsrapportage 25 Hoogwaterbeschermingsprogramma 2
Uitgebracht aan	Tweede Kamer der Staten-Generaal
Datum	10 april 2024
Kenmerk	2024-0000226084

Inlichtingen
Auditdienst Rijk
070-342 7700

Inhoud

·	Voorwoord—4
1	Inleiding—5
2	De in de voortgangsrapportage 25 verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten—7
2.1	Controleverklaring—7
3	De volledigheid en de totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen informatie en de beheersing en het beheer van het project—10
3.1	Inleiding—10
3.2	Criteria—10
3.3	Samenvatting van de verrichte werkzaamheden—11
3.4	Conclusies—12
3.4.1	De volledigheid van de informatie—12
3.4.2	De totstandkoming van de informatie—12
3.4.3	De beheersing en het beheer van het project—12
	Bijlage: VGR25 HWBP-2—14

Voorwoord

In de Regeling Grote Projecten, die geldt vanaf 23-02-2017, wordt in het kader van de voortgangsrapportage een oordeel gevraagd over een aantal nader benoemde aspecten. In relatie tot de geldende beroepsregels voor accountants leidt dit zo veel mogelijk tot een assurance-opdracht.

Op grond van de beroepsregels hebben wij de opdracht tweeledig verdeeld en rapporteren wij als volgt:

- verantwoording van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten: controleverklaring (met onderliggende bevindingen);
- volledigheid en totstandkomingsproces van de informatie in de voortgangsrapportage 25 en de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project: assurancerapport met conclusies (met onderliggende bevindingen).

In hoofdstuk 2 is de controleverklaring bij de financiële overzichten opgenomen.

In hoofdstuk 3 zijn conclusies geformuleerd die betrekking hebben op de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage, het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en van de niet-financiële informatie en de beheersing en het beheer van het project.

1 Inleiding

Opdracht

Het project Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 is door de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 22 maart 2011 als groot project aangewezen. Het HWBP-2 heeft betrekking op het realiseren van 87 van elkaar onafhankelijke specifieke maatregelen voor het borgen van de veiligheid van Nederland en ervoor te zorgen dat de Nederlandse primaire waterkeringen voldoen aan de veiligheidsnorm. Het HWBP-2 is een gezamenlijke opgave van de waterbeheerders (waterschappen, hoogheemraadschappen, regionale diensten RWS alsmede de provincie Groningen) en het Rijk. In het kader van de Regeling Grote Projecten dient bij de voortgangsrapportage periodiek een accountantsrapport gevoegd te worden met een oordeel over de:

- beheersing en het beheer van het project, waaronder begrepen de toereikendheid van de projectorganisatie, de kwaliteit van de bestuurlijke informatievoorziening, de werking van de administratieve organisatie en de werking van het systeem van interne controle;
- kwaliteit en volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW).

Beschrijving van het object van onderzoek

Wij hebben de voortgangsrapportage 25 met als peildatum 31 december 2023, die als bijlage bij dit rapport is gevoegd, onderzocht. Deze voortgangsrapportage is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de minister van IenW.

Het is onze verantwoordelijkheid om:

- een controleverklaring af te geven met betrekking tot de in de voortgangsrapportage verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten (financiële overzichten) over de periode 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023;
- conclusies te formuleren over:
 - de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële informatie in relatie tot de eisen gesteld in respectievelijk artikel 12 van de Regeling Grote Projecten;
 - de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie in relatie tot de eisen gesteld in respectievelijk artikel 12 van de Regeling Grote Projecten;
 - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie;
 - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie;
 - de beheersing en het beheer van het project.

Openbaarmaking rapport

De ADR is de interne auditdienst van het Rijk. Dit rapport is primair bestemd voor de opdrachtgever met wie wij deze opdracht zijn overeengekomen. Voor openbaarmaking door het opdrachtgevende ministerie van door de ADR aan dit ministerie uitgebrachte rapporten gelden de voorschriften uit de Wet open overheid. De minister van Financiën stuurt elk halfjaar een overzicht van door de ADR uitgebrachte rapporten naar de Tweede Kamer.

2 De in de voortgangsrapportage 25 verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten

2.1 Controleverklaring

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Afgegeven ten behoeve van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Verklaring betreffende de in voortgangsrapportage 25 Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 opgenomen financiële overzichten

Ons goedkeurende oordeel betreffende de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële verantwoording

Wij hebben de financiële verantwoording over de periode 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023 van Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 gecontroleerd. Deze financiële verantwoording bestaat uit de tabellen 10, 16 en 17, zoals opgenomen in hoofdstuk 6 Financiën van voortgangsrapportage 25.

Naar ons oordeel geeft de financiële verantwoording een getrouw beeld van de aangegane verplichtingen, uitgaven en ontvangsten in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016, de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2024, en de Regeling Grote Projecten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze financiële verantwoording opgenomen verplichtingen, uitgaven en ontvangsten voldoen aan de eis van comptabele rechtmatigheid als bedoeld in de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2024.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten'.

Wij zijn onafhankelijk van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Beschrijving van de verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de minister van Infrastructuur en Waterstaat voor de financiële overzichten

De minister is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2024 en de Regeling Grote Projecten. In dit kader is de minister verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de minister noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het ministerie en de toelichtingen die daarover bij de financiële overzichten zijn opgenomen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarbij opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de leiding van het ministerie van IenW onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 10 april 2024

Auditdienst Rijk

3 De volledigheid en de totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen informatie en de beheersing en het beheer van het project

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage 25 Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 in relatie tot de gestelde eisen in de Regeling Grote Projecten. Dit met betrekking tot het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie, het proces van totstandkoming van de niet-financiële informatie en met betrekking tot de beheersing en het beheer van het project.

De minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) is verantwoordelijk voor het opstellen van de voortgangsrapportage 25.

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 3000 "Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle en beoordeling van historische financiële informatie" en Standaard 3400 "Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie". Dienovereenkomstig hebben wij ons onderzoek zodanig gepland en uitgevoerd dat een redelijke of beperkte mate van zekerheid is verkregen voor onze conclusies met betrekking tot de door ons onderzochte punten. Een assurance-opdracht omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens. Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusies.

3.2 Criteria

De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie is beoordeeld aan de hand van de eisen die hieraan worden gesteld in de Regeling Grote Projecten.

Daarnaast zijn eventuele aanvullende afspraken met de Tweede Kamer over de in de voortgangsrapportage op te nemen financiële en niet-financiële informatie van belang.

Met betrekking tot de totstandkoming van toekomstgerichte financiële informatie en de totstandkoming van niet-financiële informatie geldt dat de desbetreffende informatie op een ordelijke, controleerbare en deugdelijke wijze tot stand komt. De belangrijkste in dat kader vast te stellen aspecten zijn dat:

- de verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed in het totstandkomingsproces zijn belegd;
- het totstandkomingsproces achteraf reconstrueerbaar is;
- de informatie die als uitkomst van het totstandkomingsproces is opgeleverd op volledige en juiste wijze in de voortgangsrapportage is opgenomen.

Verder geldt dat de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie niet strijdig mag zijn met andere in de voortgangsrapportage opgenomen informatie. Waar nodig dient de niet-financiële informatie te zijn voorzien van een duidelijke bronvermelding.

Voor de beoordeling van de beheersing en het beheer van het project is het door de minister vastgestelde en met de Tweede Kamer gecommuniceerde beheersmodel als toetsingskader gehanteerd.

Naast dit beheersmodel zijn de in artikel 12 van de Regeling Grote Projecten genoemde aspecten van toepassing, alsmede de eventueel door de Tweede Kamer aanvullend gestelde eisen.

3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden

De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie

Met betrekking tot de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie, zijn wij nagegaan of de volgens artikel 12 van de Regeling Grote Projecten op te nemen informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage (A).

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie

Voor de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie hebben wij vier punten onderzocht.

Ten eerste zijn wij nagegaan dat deze informatie ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen (B).

Ten tweede hebben wij onderzocht of de veronderstellingen een redelijke basis vormen voor de toekomstgerichte financiële informatie (C).

Ten derde hebben wij onderzocht of de toekomstgerichte financiële informatie op een juiste wijze op basis van de veronderstellingen is opgesteld en gepresenteerd (D).

Ten vierde zijn wij nagegaan dat de opgenomen toekomstgerichte financiële informatie niet strijdig is met de historische financiële informatie en de niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage (E).

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie

Van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie zijn wij nagegaan dat deze informatie ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen (F).

Voorts zijn wij nagegaan dat de opgenomen niet-financiële informatie niet strijdig is met de financiële informatie in de voortgangsrapportage (G).

De beheersing en het beheer van het project

Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de beheersing en het beheer van het project beoordeeld aan de hand van het binnen het ministerie van IenW vastgestelde beheersmodel voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma 2, door middel van interviews en de beoordeling van relevante documentatie (H).

Ons onderzoek is zo gepland en uitgevoerd dat voor de onderdelen A, C, E en G een beperkte mate van zekerheid (conclusie of oordeel in negatief geformuleerde bewoordingen) en voor de onderdelen B, D, F en H een redelijke mate van zekerheid (conclusie of oordeel in positief geformuleerde bewoordingen) is verkregen voor onze conclusies.

3.4 Conclusies

Op grond van ons onderzoek komen wij tot de volgende conclusies:

3.4.1 *De volledigheid van de informatie*

De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie.

Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen assurance-informatie is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de financiële en niet-financiële informatie niet in alle van materieel belang zijnde opzichten in overeenstemming met artikel 12 van de Regeling Grote Projecten is opgenomen in de voortgangsrapportage. (A)

3.4.2 *De totstandkoming van de informatie*

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie.

De in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie is in alle van materieel belang zijnde opzichten ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen (B).

Op grond van ons onderzoek naar de onderbouwing van de veronderstellingen is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de veronderstellingen geen redelijke basis vormen voor de toekomstgerichte financiële Informatie (C).

Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden zijn wij van mening dat de toekomstgerichte financiële informatie op een juiste wijze op basis van de veronderstellingen is opgesteld en gepresenteerd (D).

De veronderstellingen vinden plaats bij de nieuwe planning en raming bij het project Markermeerdijk Hoorn - Edam - Amsterdam en bij kasgeld raming van overige nog niet financieel afgeronde projecten. De veronderstellingen worden in eerste instantie gedaan door de waterschappen, waarop deze worden gechallengeed door het programma-bureau. De beoordeling door het programmabureau is gaande.

Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen assurance-informatie is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie, strijdig is met de historische financiële informatie of de niet-financiële informatie (E).

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie

De in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie is in alle van materieel belang zijnde opzichten ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen (F). Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen assurance-informatie is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie, strijdig is met de financiële informatie. (G)

3.4.3 *De beheersing en het beheer van het project*

De opzet, het bestaan en de werking van de beheersing en het beheer van Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 voldeed in de periode 1 januari tot en met 31 december 2023 aan de eisen zoals gesteld in het binnen het ministerie van IenW vastgestelde beheersmodel voor het project Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 (H).

Wij zijn gaarne bereid een en ander nader toe te lichten.

Den Haag, 10 april 2024

Auditdienst Rijk

Bijlage: VGR25 HWBP-2

Hoogwaterbeschermingsprogramma-2

25^e Voortgangsrapportage

Verslagperiode 1 juli 2023 – 31 december 2023

Hoogwaterbeschermingsprogramma-2

25^e Voortgangsrapportage

Verslagperiode 1 juli 2023 – 31 december 2023

Documentnr	RWS 2024-10252
Datum	14 maart 2024
Status	definitief
Versie	1.0

Versie 0.0	Concept is op 06-02-2024 besproken in het MT HWBP
Versie 0.1	Concept is op 05-03-2024 met een schriftelijke ronde afgestemd
Versie 0.2	Eindconcept is op 06-03-2024 de schriftelijke ronde ingegaan t.b.v. Programmabestuur
Versie 1.0	Definitief door de Minister te verzenden aan de Tweede Kamer

Inhoud

1	Inleiding 4
1.1	Kerngegevens van het HWBP-2 4
1.2	Samenvatting hoofdpunten verslagperiode 5
1.3	Leeswijzer 6
2	Ontwikkelingen in en rond het programma 8
2.1	Algemene ontwikkelingen 8
2.2	Kwaliteit en auditing 8
2.3	Correspondentie met het parlement 8
2.4	Media 8
3	De scope van het programma 9
3.1	Programmascope 9
3.2	Projectscopes 9
4	Voortgang en planning 10
4.1	Voortgang van het programma 10
4.2	Planningssystematiek 11
4.3	Voortgang mijlpalen 11
5	Risicomanagement 13
5.1	Risicobeheersing op programma en issues op projectniveau 13
5.2	Risico's programmaniveau 13
5.3	Issues projecten 15
5.4	Algemeen beeld op programmaniveau 15
6	Financiën 17
6.1	Programmabudget 17
6.2	Programmaraming 18
6.3	Kasreeks 19
6.4	Apparaatskosten Rijkswaterstaat 20
6.5	Cumulatieve verplichtingen en uitgaven 20
	Bijlage A werkwijze subsidieverlening door het rijk 21
	Bijlage B afgeronde HWBP-2 projecten 22

1 Inleiding

1.1 Kerngegevens van het HWBP-2

Om Nederland duurzaam te beschermen tegen overstromingen vanuit de grote rivieren, meren en de Noordzee, toetsen de beheerders van de primaire waterkeringen regelmatig of deze primaire waterkeringen voldoen aan de vigerende veiligheidsnormen. In 2001 is deze toets voor het eerst uitgevoerd, in 2006 voor de tweede keer. Op basis van deze toetsen is een deel van de primaire waterkeringen afgekeurd. Verder bleek uit een toets in 2003, uitgevoerd door Rijkswaterstaat en de waterschappen, dat zeeweringen langs de Noordzeekust op een aantal locaties binnen 20 jaar niet meer aan de toen geldende veiligheidsnorm zouden voldoen. Deze locaties zijn aangemerkt als de 'Zwakke Schakels'. Op negen van deze locaties lag tevens een opgave tot verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, de zogenaamde 'Prioritaire Zwakke Schakels Kust'.

De maatregelen, die de beheerders moeten treffen om de in 2001 en 2006 afgekeurde keringen weer aan de vigerende veiligheidsnormen te laten voldoen, zijn op het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) geplaatst.

Voorwaarden om op het HWBP-2 programma te komen zijn:

1. dat de waterkeringen zijn afgekeurd vanwege wijzigingen in de gestelde veiligheidsnorm, de hydraulische randvoorwaarden of de toetsvoorschriften;
2. dat verbetering van de veiligheidssituatie niet plaatsvindt vanuit een ander programma.

Regulier en/of achterstallig onderhoud behoort niet tot het HWBP-2 programma. Maatregelen, die voortkomen uit de derde toetsing van 2011 en de eerste Landelijke beoordeling (LBO-1), vallen niet binnen de scope van het HWBP-2, maar worden meegenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In totaal worden in het HWBP-2 87 projecten gerealiseerd waarvan 69 projecten met 362,4 kilometer te versterken waterkeringen en 18 kunstwerken.

Op basis van de Waterwet komen de afgekeurde dijken en kunstwerken in aanmerking voor rijkssubsidie. Hiervoor toetst het rijk de maatregelen op basis van het robuust, sober en doelmatig op orde brengen van de waterveiligheid. De werkwijze die hierbij gehanteerd wordt, is beschreven in de bijlage A. De benodigde financiële middelen voor het HWBP-2 staan op de begroting van het Deltafonds en worden gevoed door bijdragen van het Rijk en de waterschappen op grond van de afspraken in het Bestuursakkoord Water.

Karakteristieken van het HWBP-2

Het HWBP-2 is op 22 maart 2011 door de Tweede Kamer aangewezen als 'Groot Project'. Door middel van de basisrapportage is de Tweede Kamer geïnformeerd over het programma. De basisrapportage beschrijft ook de verantwoordelijkheden van de partijen die bij het programma betrokken zijn.

De minister van Infrastructuur en Waterstaat draagt de eindverantwoordelijkheid voor het HWBP-2 programma. Dat betekent dat hij belast is met het vaststellen van het programma, het beoordelen van de subsidieaanvragen van de beheerders, het verstrekken van de subsidies en het rapporteren aan de Tweede Kamer.

De water- en hoogheemraadschappen (binnen het HWBP-2 veruit het grootste deel van de beheerders) kennen ieder hun eigen democratisch gekozen besturen. Als waterkeringen in de periodieke toetsrondes worden afgekeurd, zijn de beheerders verplicht maatregelen te treffen, zodat de afgekeurde keringen weer aan de vigerende wettelijke normen gaan voldoen. Voor deze maatregelen kan subsidie worden aangevraagd.

Binnen de kaders van de eigen verantwoordelijkheden geven het Rijk en de waterschappen, als uitvoeringsalliantie, invulling aan de opgave van het HWBP-2. Hierbij draagt de minister verantwoordelijkheid voor de subsidieverstrekking en de waterbeheerders voor de realisatie van de afzonderlijke projecten binnen het HWBP-2. Samen dragen zij bij aan het Deltafonds ten behoeve van de financiering van de subsidies. Gezien deze verantwoordelijkheidsverdeling zijn de formele sturingsmogelijkheden van het Rijk in het HWBP-2 in vergelijking met andere voormalige grote projecten, zoals Ruimte voor de Rivier (RvR) of Maaswerken, beperkt.

1.2 Samenvatting hoofdpunten verslagperiode

Voortgang van het programma

In de verslagperiode is geen project opgeleverd. Per 31 december 2023 voldoen 86 van de 87 projecten aan de destijds geldende vigerende veiligheidsnorm en bevindt zich één project in de realisatiefase, zijnde het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam. Hiervoor geldt dat de mijlpaal einde realisatie in de vigerende planning op Q2-2027 staat.

Tot en met 31 december 2023 is voor het programma € 2.512,3 miljoen aan uitgaven gerealiseerd (zie figuur 1 en tabel 17).

Scope

In de verslagperiode is de scope van het HWBP-2 niet gewijzigd en bestaat uit 87 projecten: 69 projecten met 362,4 kilometer te versterken waterkeringen en 18 kunstwerken.

Planning

Er is voor laatste project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam geen wijziging op de planning van Q2-2027 doorgevoerd.

Issues / Risico's

Voor wat betreft het financiële risico heeft in de verslagperiode een actualisatie plaatsgevonden van het risicoprofiel op programmaniveau.

Het financiële risico op programmaniveau is met € 1,7 miljoen gestegen naar afgerond € 39,5 miljoen, door actualisatie van het onderdeel risico's onbenoemd programmaniveau (VGR24 € 37,8 miljoen). Deze actualisatie betreft een herberekening van 5% over de lopende projecten aangevuld met de raming van de kosten voor de programmadirectie.

Het financiële risico op programmaniveau is exclusief de nog lopende issues en risico's van het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam. De beoordeling van deze issues loopt nog. Actualisatie van de projectramingen is grotendeels veroorzaakt door het doorvoeren van de indexering naar prijspeil 2023.

De totale financiële waarde van de risico's op projectniveau is in de rapportageperiode ongewijzigd ten opzichte van de VGR24. Deze risicoreservering bedraagt op 31 december 2023 € 65,9 miljoen (VGR24 € 65,9 miljoen). Vanaf dit moment betreft het alleen nog de projectrisico's van het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam.

De totale risicoreservering bedraagt nu € 105,4 miljoen (VGR24 € 103,7 miljoen).

Financiën

Het actuele programmabudget is gewijzigd en bedraagt op peildatum 31 december 2023 € 2.847 miljoen (VGR24 € 2.785 miljoen). Deze stijging wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het doorvoeren van de indexering naar prijspeil 2023 en de toevoeging van de € 40 miljoen uit de reservering van het Deltafonds ten behoeve van de resterende issues en risico's bij het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam. Deze budgetmutatie was gemeld in voorgaande VGR's.

De actuele programmaraming is in de huidige verslagperiode toegenomen met € 34 miljoen en bedraagt op peildatum 31 december 2023 € 2.817 miljoen (VGR24 € 2.783 miljoen). Deze stijging wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de doorvoering van de samengestelde CBS indexering van 9,62% op de lopende projecten en de programmabureau-kosten. Voor het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam is de raming verhoogd met een getoetst issue. Daarnaast de financiële afrondingen van fase 2 van project Hoeksche Waard Zuid en dijkvak 4 van project Waddenzeedijk Friese Kust.

Het programmabudget ligt € 30 miljoen hoger dan de programmaraming. Op dit moment is er dus geen spanning tussen programmaraming en programmabudget. Ten tijde van de VGR24 was er budgetruimte van € 2 miljoen.

De verwachting is dat de programmaraming nog stevig muteert als gevolg van als subsidiabel beoordeelde issues en risico's vanuit het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam (beoordeling loopt).

1.3

Leeswijzer

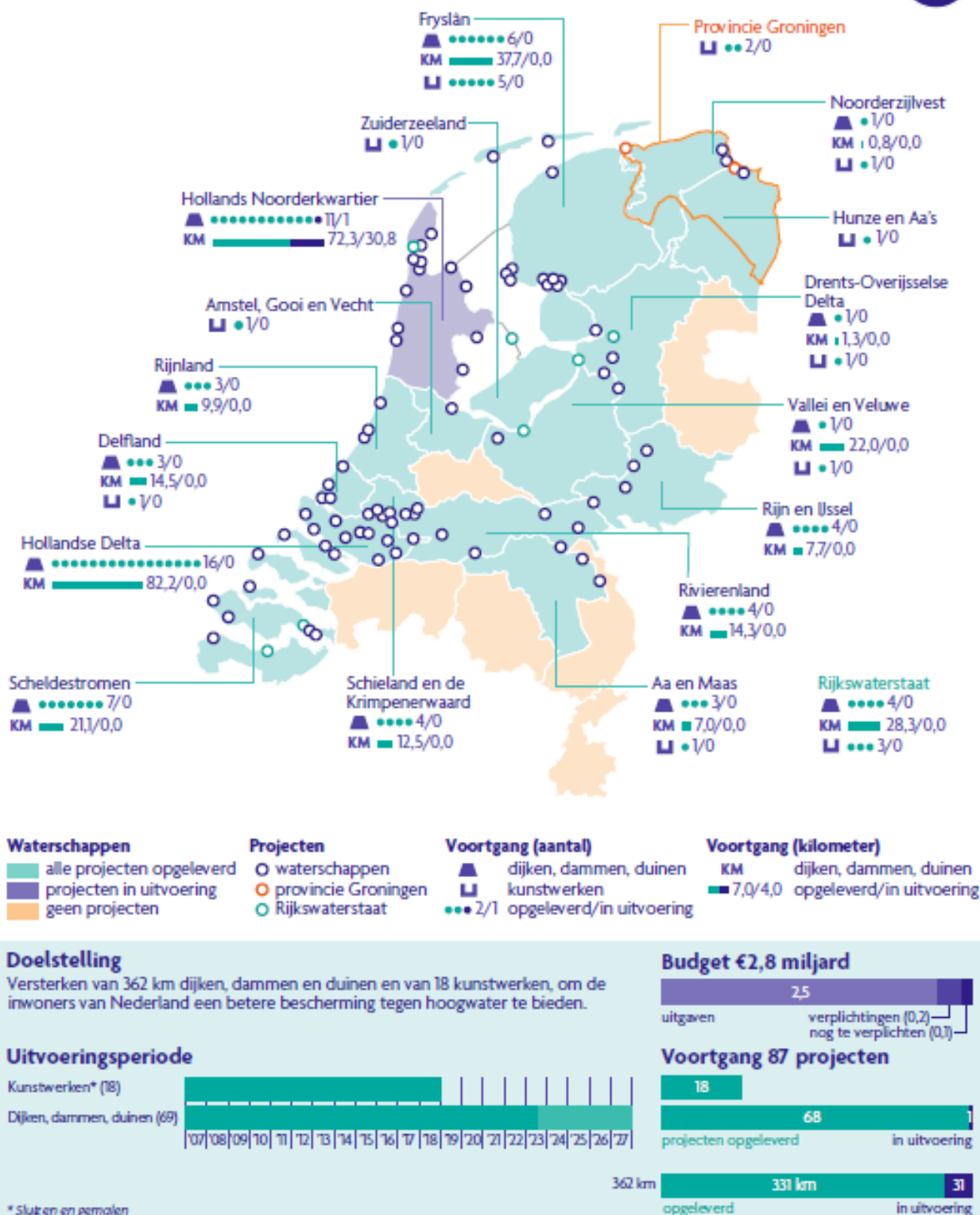
Hoofdstuk 2 bevat een toelichting op ontwikkelingen die zich in de rapportageperiode hebben voorgedaan in en rond het programma. In de daaropvolgende hoofdstukken komen de ontwikkelingen in de basisreferenties scope (3), planning (4), risico's (5) en financiën (6) van het HWBP-2 aan bod.

Hoogwaterbeschermingsprogramma 2

Stand van zaken per 31 december 2023

Projecten (opgeleverd en in uitvoering)

87

Figuur 1 Samenvatting stand van het HWBP-2, peildatum 31 december 2023

2 Ontwikkelingen in en rond het programma

2.1 Algemene ontwikkelingen

In de verslagperiode hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan die van invloed zijn op het programma. De meest relevante ontwikkelingen zijn hierna beschreven.

2.2 Kwaliteit en auditing

Het programma HWBP-2 is in afronding en de focus van het audit- en kwaliteitsprogramma richt zich op het uitvoeren van toetsen op de onderdelen waar zich nog risico's bevinden voor het HWBP-2. Dit betreft onder andere producttoetsen op de afhandeling en onderbouwing van het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam, de periodieke toets op het inkoop en aanbestedingsproces van het HWBP-2 en de afloop van de twee beschikkingen. Er zijn in deze verslagperiode geen nieuwe bijzonderheden geconstateerd.

2.3 Correspondentie met het parlement

In de verslagperiode heeft de volgende correspondentie over het HWBP-2 met de Tweede Kamer plaatsgevonden.

Datum	Onderwerp
2 Oktober 2023	Brief aanbieding 24ste voortgangsrapportage van het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma van de minister van Infrastructuur en Waterstaat Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 32 698, nr. 82

2.4 Media

In de tweede helft van 2023 is er o.a. media-aandacht geweest voor:

Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam

In Volendam is begonnen met de werkzaamheden. De Stadskrant schreef er op 6 november 2023 over. Om bij Etersheim toch de komst van de aanlegsteiger voor schepen van de bruine vloot mogelijk te maken, houdt de gemeente Edam-Volendam momenteel diverse scenario's tegen het licht. Die variëren van versobering van het oorspronkelijke plan tot het alsnog verkrijgen van subsidie van derde. Het Noordhollands Dagblad schreef op 4 november 2023 hierover.

Kinderdijk Schoonhovenseveer

De schadeafhandeling als gevolg van de dijkverzwaring tussen Kinderdijk en Schoonhovenseveer is nog steeds actueel. Tv-programma Pointer maakte er op 18 september 2023 een uitzending over. Vaksite Bouw en Uitvoering schreef over deze uitzending.

3 De scope van het programma

3.1 **Programmascope**

In de huidige verslagperiode is de programmascope niet gewijzigd. De programmascope van het HWBP-2 omvat 87 projecten. De beheerders voeren deze projecten uit om te bewerkstelligen dat afgekeurde dijkvakken en kunstwerken weer aan de vigerende veiligheidsnormen voldoen. De ligging van de projecten is op de kaart (figuur 1) op bladzijde 7 weergegeven. Het betreft negen projecten uit de eerste toetsronde, negen 'Prioritaire Zwakke Schakels Kust' en 69 projecten uit de tweede toetsronde. De projecten worden onafhankelijk van elkaar gerealiseerd. In totaal worden 78 projecten door waterschappen en hoogheemraadschappen gerealiseerd, zeven door Rijkswaterstaat en twee door de provincie Groningen. De kaders die op deze ontwerpogave van toepassing zijn, vormen de condities om de opgaven van het HWBP-2 te realiseren. In totaal gaat het om 18 kunstwerken en 362,4 km dijken.

3.2 **Projectscopes**

In de verslagperiode hebben zich geen scopewijzigingen voorgedaan. Voor de beheerders bestaat per afgekeurde waterkering een veiligheidsopgave, dit is de projectscope. De beheerder werkt deze veiligheidsopgave uit in te treffen maatregelen.

4 Voortgang en planning

4.1 Voortgang van het programma

In de verslagperiode is geen project opgeleverd.

Op 31 december 2023 bevindt zich nog één project in de realisatiefase. In totaal voldoen 86 projecten aan de destijds geldende vigerende veiligheidsnorm. De mutaties in de projectfase ten opzichte van voorgaande rapportage zijn gegeven in tabel 1.

Tabel 1

Mutaties in projectfase ten opzichte van vorige VGR

	VGR-23 31-12-2022	VGR-24 30-06-2023	Mutaties verslagperiode	VGR-25 31-12-2023
Planstudiefase	0	0	0	0
Realisatiefase	1	1	0	1
Gerealiseerde maatregelen	74	74	0	74
Op basis van nader onderzoek is gebleken dat de kering voldoet	12	12	0	12
Totaal	87	87	0	87

In het HWBP-2 wordt in totaal 362,4 kilometer dijken en 18 kunstwerken versterkt. Tabel 2 geeft het aantal nog lopende projecten per beheerder weer, met daarbij het aantal kilometers dijken en het aantal kunstwerken dat nog versterkt moet worden. Een overzicht van de afgeronde projecten is opgenomen in bijlage B. In Tabel 3 zijn de projecten opgenomen waarbij het project nog niet geheel financieel is afgerond. In de tabel is een prognose betreffende het moment van indiening van de afrekening opgenomen.

Tabel 2

Lopende projecten

	Totaal aantal lopende projecten	Projecten aan dijken, dammen, duinen	Projecten aan kunstwerken
HH Hollands Noorderkwartier	1	1 30,8 km	-
Totaal	1	1 30,8 km	-

Tabel 3

Nog financieel af te ronden HWBP-2 projecten (peildatum 31-12-2023)

Beheerder	Code	Project	Prognose indiening afrekening
WS Hollandse Delta	WN-008	Dijkversterking Hoeksche Waard Zuid	afgerond
WS Fryslân	W2-030	Waddenzeedijk, Friese kust	afgerond
HH van Rijnland	WZ-003	Kustversterking Noordwijk	afgerond
WS Rivierenland	W2-055	Lekdijk KIS	Q4-2024
HH van Rijnland	W2-067	Kustversterking Katwijk	Q4-2024
WS Vallei en Veluwe	W2-063	Eemdijken en Zuidelijke Randmeren	Q4-2024

Voor de projecten dijkversterking Hoeksche Waard Zuid, dijkversterking Waddenzeedijk, Friese Kust en kustversterking Noordwijk zijn de eindafrekeningen fase 2 volledig afgerond. Voor de nog lopende projecten fase 2 zijn de einddata geactualiseerd.

4.2 Planningsystematiek

Om de voortgang van de projecten te kunnen monitoren, geven beheerders de belangrijkste mijlpalen in de projectplanningen aan. De onderliggende documenten bij deze en andere mijlpalen worden bij formele contactmomenten door het programmabureau HWBP-2 getoetst. Een mijlpaal wordt als behaald beschouwd na de schriftelijke bevestiging van een positief toetsresultaat.

Tabel 4 geeft een overzicht van de planning met daarin aangegeven de mijlpalen die zijn voorzien binnen de lopende projecten. De tabel geeft een weergave van de formeel vastgestelde projectplanningen. Daarnaast is deze tabel met ingang van VGR21 uitgebreid met een prognose vanuit het waterschap wanneer de verwachting is dat het project opgeleverd wordt. In verslagperiode zijn geen wijzigingen gemeld.

Code	Naam	Beheerder	Projecttype	Vloeiende datum start realisatie	Vloeiende datum einde realisatie	Prognose datum einde realisatie
W2-004	Markermeerdijk Hoorn - Edam - Amsterdam	HH Hollands Noorderkwartier	realisatie	✓	2027 Q2	2027 Q2

Voortgang mijlpalen:

- ✓ Mijlpaal is behaald
- Mijlpaal is nog niet behaald

Tabel 4 Planning met mijlpalen van de lopende projecten, conform de verstrekte (her)beschikkingen en de prognose van het waterschap

4.3 Voortgang mijlpalen

Start realisatie

In deze verslagperiode is geen eerste subsidiebeschikking afgegeven voor een project.

Einde realisatie

In de verslagperiode is geen project door de aannemer afgerond.

Ontwikkelingen in de planning van het HWBP-2

Hierna zijn de belangrijkste ontwikkelingen beschreven die zich in de verslagperiode hebben voorgedaan in de planning van de projecten.

Bijgestelde mijlpalen

In de verslagperiode zijn geen mijlpalen gewijzigd.

Ontwikkeling project Eemdijken en Zuidelijke Randmeren

Van het project Eemdijken en Zuidelijke Randmeren zijn zeven van de acht deeltrajecten reeds in 2019 opgeleverd en financieel afgerekend. Voor het achtste deeltraject is er in 2022 een fase 2 beschikking verstrekt van € 1,2 miljoen voor dekking van de kosten die het waterschap maakt om de herstelkosten trachten te verhalen op de aannemer. Dit proces is lopend.

Ontwikkeling project Lekdijk Kinderdijk-Schoonhovenseveer

In de periode 2013-2018 is de Lekdijk tussen Kinderdijk en Schoonhovenseveer door het Waterschap Rivierenland versterkt. Op 14 april 2021 heeft het waterschap een rapport ontvangen van de heer Prof. dr. ir. Van Baars. Onafhankelijk onderzoek naar aanleiding hiervan toont aan dat de Lekdijk veilig is en voldoet aan de destijds geldende normen. Wel wordt geadviseerd het functioneren van de dijk nader te onderzoeken. De resultaten van dit aanvullende onderzoek worden medio 2024 verwacht. Het waterschap handelt de schade die bewoners hebben ondervonden op verantwoorde wijze af. De schadeafhandeling zal grotendeels afgerond worden in

2024. In 2023 is veel schade aan het asfalt in beeld gekomen. Een eventuele relatie met de dijkversterking wordt onderzocht. Ook hiervan worden de resultaten medio 2024 verwacht.

Projecten die nog worden opgeleverd

Dit betreft één project:

- Markermeerdijk Hoorn - Edam – Amsterdam

De uitvoering is in volle gang. De eerste module, de Westerdijk in de Hoornse binnenstad, is gereed. Deze module was al overgedragen van de Alliantie Markermeerdijken aan de beheerorganisatie van het waterschap en de gemeente Hoorn.

Het waterschap heeft voor dit project (zoals eerder gemeld in VGR19) meerkosten van circa € 130 miljoen gerapporteerd.

In de verslagperiode is het meerwerkdoossier "PFAS handelingskader" met een omvang van bijna € 5,2 miljoen beoordeeld. Deze kosten zijn als subsidiabel beoordeeld. De toets wordt in Q1 2024 formeel afgerond. Voor de rest aan meerwerkdoossiers is het proces is nog lopende.

Het waterschap heeft geconcludeerd dat het voor dijkvak Durgerdam gewenste ruimtelijke programma inclusief de waterveiligheidsoplossing niet te realiseren is zonder kans op schade aan de woningen in het dorp, dat de status heeft van beschermd dorpsgezicht. Daarom is in verslagperiode door het bestuur besloten om het gehele HWBP-2 dijkvak Durgerdam (inclusief HWBP koppelstuk) voor nu af te ronden en over te gaan tot het nemen van tijdelijke maatregelen voor de waterveiligheid. Hiermee ontstaat de tijd voor woningeigenaren om waar nodig funderingsherstel werkzaamheden uit te kunnen voeren. In 2035 wordt de veiligheidsopgave opnieuw beschouwd, doordat de realisatie werkzaamheden bij Durgerdam niet meegenomen waren in de raming van project Markermeerdijk heeft dit besluit geen gevolgen voor de raming van het project.

5 Risicomanagement

5.1 Risicobeheersing op programma- en issues op projectniveau

Tot en met de VGR18 (peildatum 30 juni 2020) werd in dit hoofdstuk alleen ingegaan op de programmarisico's. Dit zijn risico's die niet in de projectenramingen zijn meegenomen.

Op het moment dat risico's zich voordoen, dienen deze opgenomen te worden in de raming van het project. In een groot programma hoeft een vertraging van een individueel project niet tot een vertraging in het programma te leiden. Echter, gezien het feit dat in dit programma nog maar één project loopt, is dit wel het geval. Het individuele project is daarmee bepalend voor de doorlooptijd van het totale programma geworden. Om hier inzicht over te kunnen geven, is dit hoofdstuk met ingang van VGR19 uitgebreid met issues van de projecten.

Een issue is een bekend probleem bij een project dat van invloed kan zijn op de programmadoelen in tijd en geld, de kwantificering is op dit moment nog niet vast te stellen.

5.2 Risico's programmaniveau

Door risicobeheersing werkt het programma aan het tegengaan van financiële tegenvallers en aan het voorkomen van vertraging. Door intensieve afstemming en communicatie worden risico's gesignaleerd en kunnen adequate maatregelen worden getroffen om gevolgen van risico's te beperken. De basis voor de risicobeheersing voor het gehele programma ligt bij de projecten: door de beheerders wordt het merendeel van de risico's gesignaleerd en beheerst. Het risicomanagement door het programmabureau HWBP-2 is hierop aanvullend en richt zich zowel op risicobeheersing door de beheerders als door het programmabureau HWBP-2.

Het overzicht van de risico's wordt elk half jaar geactualiseerd bij zowel de projecten als bij het programma. Nagegaan wordt of nieuwe risico's worden gezien, risico's zijn gewijzigd of aanvullende beheersmaatregelen nodig zijn. Het programmabureau HWBP-2 voert beheersmaatregelen uit, veelal in samenwerking met de beheerders, door onder andere (het faciliteren van) kennisdeling tussen de beheerders, het professionaliseren van de kennis bij de beheerders op specifieke onderwerpen en het bieden van specialistische kennis om de risico's beter te beheersen.

Het risicoprofiel van het programma neemt af naarmate het programma vordert en bestaat in deze fase van het HWBP-2 nog maar uit enkele risico's. De tijds- en financiële risico's worden gerapporteerd.

Risico's met gevolgen in tijd

Risico's met gevolgen in tijd voor het programma zijn die risico's uit de projecten die niet opgevangen kunnen worden in de afgesproken buffers van het project, waardoor deze gevolgen kunnen hebben voor de verwachte opleverdatum van een of meerdere projecten en daarmee voor het totale programma. De risico's zijn weergegeven in tabel 5.

De omvang van de risico's wordt uitgedrukt in het aantal projecten waarbij het risico zich kan voordoen met daarbij de mogelijke vertraging in maanden.

In deze verslagperiode is het risicoprofiel met gevolgen in tijd gewijzigd.

Tabel 5

Toprisico's binnen het programma met gevolgen in tijd

<i>Risico's met gevolgen in tijd</i>	<i>Aantal projecten / vertraging</i>
Gewijzigde uitvoering kan leiden tot vertraging	1 project 6-12 maanden

De risico's met gevolgen in tijd worden hieronder toegelicht:

- *Gewijzigde uitvoering kan leiden tot vertraging*

Voor het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam is in vorige verslagperiode een nieuwe einddatum vastgesteld, daarnaast heeft het bestuur van het waterschap een besluit genomen omtrent Durgerdam. Deze beide besluiten hebben een positieve werking op het tijdsrisico. Deze is hierdoor neerwaarts bijgesteld van 12-24 maanden naar 6-12 maanden.

Risico's met gevolgen in geld

Risico's met gevolgen in geld voor het programma zijn die risico's uit de projecten welke op dit moment niet zijn getoetst om op te kunnen nemen binnen de overeengekomen raming van het project, waardoor deze risico's consequenties kunnen hebben voor de programmaraming. De risico's met gevolgen in geld zijn weergegeven in tabel 6. De omvang van de risico's wordt uitgedrukt in het aantal projecten waarbij het risico zich kan voordoen met daarbij de totale verwachtingswaarde van de gevolgen in geld voor het programma. Ten opzichte van VGR24 zijn de programmarisico's in geld ongewijzigd.

<i>Risico's met gevolgen in geld</i>	<i>Aantal projecten / verwachtingswaarde gevolgen in geld</i>
Onvoldoende duidelijkheid in contractafspraken met ON inzake grondstoffengebruik	1 project € 5,0 miljoen
Gewijzigde uitvoering kan leiden tot meerkosten	1 project € p.m.

Toelichting op de risico's:

. *Onvoldoende duidelijkheid in contractafspraken met ON inzake grondstoffengebruik*

Voor het project Kinderdijk-Schoonhovenseveer blijft de risicoreservering van € 5 miljoen op programmaniveau totdat het project financieel is afgerond. De reden hiervan is dat er nog verschillende schadezaken afgehandeld dienen te worden.

. *Gewijzigde uitvoering kan leiden tot vertraging en meerkosten*

Zie de toelichting onder risico's met tijd voor de omschrijving van het risico bij het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam. Het hoogheemraadschap maakt nog inzichtelijk wat de consequenties zijn voor de overeengekomen projectraming.

. *Diverse risico's*

Voor het project Kinderdijk-Schoonhovenseveer speelt dat een aantal schadedossiers nog niet is afgewikkeld. Voor deze gevallen monitort het waterschap de beweging in een aantal objecten (woningen) totdat een stabiele situatie is bereikt. Dit is onderdeel van zorgvuldige nazorg na oplevering van het project en voor een aantal schadezaken randvoorwaarde voor het afwickelen van de opgetreden schade. Het kan zich voordoen dat het programma hierop financieel wordt aangesproken. De verwachting voor de afwikkeling is nu eind 2024, waarbij er een toetsmoment is afgesproken van 1 oktober 2024.

5.3 Issues projecten

Binnen het HWBP-2 is sprake van één issue die van invloed kan zijn op de planning van het totale programma, namelijk 'Gewijzigde uitvoering en/of eisen leidt tot vertraging en meerkosten t.o.v. verleende beschikking'.

Het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam heeft in het uitvoeringsjaar 2023 significante voortgang geboekt bij de uitvoering van de dijkversterking in alle drie deelgebieden (Noord, Zuid en Midden). In verslagperiode is het wijzigingsdossier "Pfas handelskader" afgerond. De extra kosten (bijna € 5,2 miljoen) hiervan zijn opgenomen in de projectraming. Op dit moment worden andere issues door het waterschap onderbouwd, waarna het toetsproces verder uitgevoerd kan worden.

5.4 Algemeen beeld op programmaniveau

De financiële omvang van de risico's op programmaniveau bedraagt € 39,5 miljoen en bestaat voor € 5,0 miljoen uit benoemde risico's en voor € 34,5 miljoen uit onbenoemde risico's.

De financiële omvang van de benoemde en gekwantificeerde risico's op projectniveau is in de verslagperiode ongewijzigd. Dit is exclusief de nog te toetsen meerkosten van het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam.

Inhoudelijk zijn de (mutaties in de) risico's toegelicht in paragraaf 5.2.

De financiële waarde van de gekwantificeerde onbenoemde risico's is in de verslagperiode gewijzigd. De reservering voor de onbenoemde risico's bedraagt 5% van de projectramingen van de nog lopende projecten inclusief het budget voor het programmabureau. Deze is met een bedrag van € 1,7 miljoen verhoogd. Deze mutatie wordt hoofdzakelijk verklaard door het doorvoeren van de financiële mutaties in de projectraming van het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam en de indexering op de lopende projecten inclusief programmabureau.

Tabel 7

Financiële waarde risico's op
 programmaniveau,
 weergegeven in miljoen
 euro

	VGR-23 31-12-2022	VGR-24 30-06-2023	Mutaties verslagperiode	VGR-25 31-12-2023
Benoemde risico's op programmaniveau	15,0	5,0	0,0	5,0
'Onvoldoende duidelijkheid in contractafspraken met ON inzake grondgebruik'	5,0	5,0	0,0	5,0
'Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk'	10,0	0,0	0,0	0,0
'Gewijzigde uitvoering kan leiden tot vertraging en meerkosten'	p.m.	p.m.	-	p.m.
Diverse risico's	0,0	0,0	0,0	0,0
Onbenoemde risico's programmaniveau	32,4	32,8	1,7	34,5
Financiële verwachtingswaarde risico's op programmaniveau	47,4	37,8	1,7	39,5

6 Financiën

6.1 Programmabudget

In de verslagperiode is het beschikbare budget van € 2.785,4 miljoen naar € 2.846,5 miljoen gewijzigd. Deze mutatie wordt veroorzaakt door indexering naar prijspeil 2023 en de eerder gemelde toevoeging van € 40 miljoen vanuit het Deltafonds.

Tabel 8 geeft de budgetreeks aan.

Tabel 8

Budgetreeks in de rijksbegroting, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2023

	Totaal	t/m 2022	2023	2024 e.v.
VGR-23 31-12-2022	2.785,4	2.450,5	98,4	236,5
VGR-24 30-06-2023	2.785,4	2.450,5	98,4	236,5
VGR-25 31-12-2023	2.846,5	2.450,5	67,6	328,4
Verwerking terugbetaling voorschotten *)	8,4	8,4	0,0	0,0
Bijdragen Provincie	4,4	4,4	0,0	0,0
VGR-25 31-12-2023	2.859,3	2463,3	67,6	328,4

*) Conform de begrotingsregels worden terugbetalingen van verstrekte voorschotten bruto verantwoord ofwel als ontvangst en hogere uitgaven verantwoord. Het uitgavenbudget voor HWBP-2 bedraagt daarmee € 2.859,3 miljoen. Gesaldeerd met de ontvangsten bedragen de kosten voor HWBP-2 € 2.846,5 miljoen.

Tabel 9 geeft inzicht in de gebudgetteerde ontvangsten van de waterschappen voor de financiering van het HWBP-2. Deze ontvangsten bedragen in totaal € 1.029,0 miljoen. Vanaf 2023 wordt er geen bijdrage vanuit het HWBP-2 aan de waterschappen gefactureerd. Onderstaande tabel 9 en 10 zullen vanaf VGR26 niet meer worden opgenomen.

Tabel 9

Ontvangsten van de waterschappen t.b.v. budget HWBP-2, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2023

	Totaal	t/m 2023	2024	2025
VGR-23 31-12-2022	1.029,0	1.029,0	0,0	0,0
VGR-24 30-06-2023	1.029,0	1.029,0	0,0	0,0
VGR-25 31-12-2023	1.029,0	1.029,0	0,0	0,0

Tabel 10 geeft een overzicht van de gerealiseerde ontvangsten van de waterschappen, conform de afspraken uit het Bestuursakkoord Water.

Tabel 10

Cumulatieve ontvangsten waterschappen, weergegeven in miljoen euro

	t/m VGR-23 31-12-2022	Mutaties VGR 24	Mutaties VGR 25	t/m VGR-25 31-12-2023
Ontvangsten	1.029,0	0,0	0	1.029,0

6.2

Programmaraming

De programmaraming bestaat uit het totaal van de gerealiseerde en de nog te realiseren kosten voor het HWBP-2. De raming is samengesteld uit de door de beheerders opgestelde projectprognoses of de waarde van de geïndexeerde verstrekte beschikkingen, de kosten voor het programmabureau HWBP-2 (overige projectkosten) en het programma onvoorzien. Gegeven de op dit moment geldende inzichten wordt de omvang van het programma-onvoorzien toereikend geacht.

De programmaraming is in de verslagperiode per saldo met bijna € 34 miljoen toegenomen en bedraagt op 31 december 2023 € 2.817 miljoen (was € 2.783 miljoen). Deze toename komt voort uit het doorvoeren van de afrekeningen van fase 2 project Hoeksche Waard Zuid (+ € 0,5 miljoen), afrekening Friese Kust dijkvak 4 (- € 0,4 miljoen), toevoeging bij project Markermeerdijk-Hoorn-Edam-Enkhuizen door de afronding van het Pfas dossier (+ € 5,2 miljoen), actualisatie programma onvoorzien (+ € 1,6 miljoen) en de indexering naar prijspeil 2023 op alle nog lopende projecten en prognose programmabureaunkosten (+ € 27,1 miljoen).

Binnen de programmaraming bedraagt de totale omvang van de onvoorzien kosten € 106 miljoen, bestaande uit € 66 miljoen onvoorzien op projectniveau en bijna € 40 miljoen onvoorzien op programmaniveau. In tabel 11 is de opbouw van de programmaraming weergegeven. De mutaties zijn hierboven toegelicht.

Tabel 11

Programmaraming, weergegeven als verwachtingswaarde in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2023

	VGR-23 31-12-2022	VGR-24 30-06-2023	Mutaties verslagperiode	VGR-25 31-12-2023
Subtotaal projectramingen	2.684	2.696	+31	2.727
projectramingen				
<i>Project voorzien</i>	2.608	2.630	+31	2.661
<i>Project onvoorzien</i>	76	66	0	66
Overige projectkosten	49	49	+1	50
Programma onvoorzien	47	38	+2	40
Totaal HWBP-2	2.780	2.783	+34	2.817

Op basis van de doorrekening van de programmaraming is de verwachting dat de bandbreedte van de uitgaven tussen € 2,7 miljard en € 2,8 miljard ligt.

Overige projectkosten

Deze kosten bestaan uit de gerealiseerde kosten tot en met 31 december 2023 en de door het programmabureau HWBP-2 verwachte programmabureaunkosten over de periode tot en met 2027. De raming van deze kosten is in de verslagperiode gewijzigd en bedraagt € 50 miljoen (was € 49 miljoen). Deze mutatie wordt veroorzaakt door het doorvoeren van indexering.

Programma onvoorzien

In de verslagperiode is de financiële verwachtingswaarde verhoogd met € 2 miljoen en die heeft per 31 december 2023 een totale waarde van € 40 miljoen (VGR24 € 38 miljoen). Dit is in hoofdstuk 5 toegelicht.

Projectramingen

Het totaal van de projectramingen is in de verslagperiode verhoogd met € 31 miljoen naar een bedrag van € 2.727 miljoen. Dit komt door het doorvoeren van eindafrekeningen, projectmutaties en indexering.

Een onderverdeling van de projectkosten naar projectfase is weergegeven in tabel 12.

Tabel 12

Projectkosten per projectfase, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2023

	VGR-23 31-12-2022	VGR-24 30-06-2023	Mutaties verslagperiode	VGR-25 31-12-2023
Subtotaal lopende projecten	600	606	+31	637
<i>Projecten in planstudie</i>	0	0	0	0
<i>Projecten in realisatie</i>	600	606	+31	637
Gerealiseerde projecten	2.084	2.090	0	2.090
Totaal projectramingen	2.684	2.696	+31	2.727

Tabel 13 bevat een onderverdeling van de projectkosten naar beheerders, zowel in de planstudiefase als in de realisatiefase.

Tabel 13

Raming van de projecten in planstudiefase en realisatiefase per beheerder, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2023

	VGR-23 31-12-2022		VGR-24 30-06-2023		VGR-25 31-12-2023	
	aantal projecten	raming	aantal projecten	raming	aantal projecten	raming
Beheerder						
HH Hollands Noorderkwartier	1	600	1	606	1	637
Lopende projecten	1	600	1	606	1	637
Gerealiseerde projecten	86	2084	86	2.090	86	2.090
Totaal	87	2.684	87	2.696	87	2.727

Tabel 14

Projectkosten per type bekostiging, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2023

	VGR-23 31-12-2022	VGR-24 30-06-2023	VGR-25 31-12-2023
Subsidieprojecten en innovatiebijdrage	1.914	1.926	1.957
Projecten Zwakke Schakels	606	606	606
Projecten Rijkswaterstaat	164	164	164
Totaal projectramingen	2.684	2.696	2.727

6.3

Kasreeks

Ten behoeve van de Rijksbegroting stelt het programmabureau HWBP-2 iedere verslagperiode een overzicht op van realisatie en prognose van verplichtingen en kasuitgaven voor het lopende jaar en de jaren daarna. De kasreeks is gebaseerd op prognose van de beheerders die zijn beoordeeld door het programmabureau. In tabel 15 is deze kasreeks opgenomen. In de komende VGR zal de kolom 2024 e.v. uitgewerkt worden tot en met 2027.

Tabel 15

Kasreeks, weergegeven in miljoen euro

	Totaal	t/m 2022	2023	2024 e.v.
VGR-23 31-12-2022	2.780	2.445	63	272
VGR-24 30-06-2023	2.780	2.445	63	272
VGR-25 31-12-2023	2.817	2.445	68	304

6.4 Apparaatsbudget Rijkswaterstaat

Het budget van de interne kosten bedraagt per 31 december 2023 in totaal € 33 miljoen. Het budget is ongewijzigd. Dit bedrag is conform de afspraken met betrekking tot de bekostigingssystematiek van RWS niet opgenomen in de raming en het programmabudget van het HWBP-2.

6.5 Cumulatieve verplichtingen en uitgaven

Tabel 16 geeft een overzicht van de cumulatieve financiële verplichtingen die sinds de start van het programma tot en met 31 december 2023 door het programma zijn aangegaan. In de verslagperiode heeft er geen aanbesteding plaatsgevonden. Er is voor € 10,6 miljoen aan nieuwe verplichtingen aangegaan en voor € 0,0 miljoen aan eerder aangegane verplichtingen vrijgevallen. Deze mutatie wordt hoofdzakelijk verklaard door het afrekenen van fase 2 beschikkingen voor de dijkversterkingsprojecten Hoeksche Waard Zuid, Friese Kust dijkvak 4 en daarnaast kleine verplichtingen voor de programmadirectie HWBP.

Tabel 16
Cumulatieve verplichtingen, incl. BTW, weergegeven in miljoen euro

	t/m VGR-23 31-12-2022	Mutaties VGR 24	Mutaties VGR 25	t/m VGR-25 31-12-2023
Nieuwe verplichtingen		0,0	10,7	
Vrijgevallen verplichtingen		2,5	0,0	
Verplichtingen	2.659,3	-2,5	10,7	2.667,5

Op basis van de aangegane verplichtingen kunnen betalingen worden verricht. In tabel 17 zijn deze uitgaven zichtbaar, die sinds de start van het programma tot en met 31 december 2023 zijn gedaan.

In verslagperiode is voor een bedrag van in totaal € 12,2 miljoen aan uitgaven gerealiseerd. Deze uitgaven omvatten de financiële afrekeningen van dijkproject fase 2 Hoeksche Waard Zuid en dijkvak 4 Friese Kust daarnaast uitgaven voor het programmabureau HWBP-2.

Tabel 17
Cumulatieve uitgaven, incl. BTW, weergegeven in miljoen euro

	t/m VGR-23 31-12-2022	Mutaties VGR 24	Mutaties VGR 25	t/m VGR-25 31-12-2023
Uitgaven	2.444,7	55,4	12,2	2.512,3

Bijlage A werkwijze subsidieverlening door het rijk

Tijdens de zes jaarlijkse toetsingen van de primaire waterkeringen in het kader van de Waterwet onderzoeken de beheerders deze waterkeringen op verschillende faalmechanismen. Zodra in de eerste of tweede toetsronde werd geconstateerd dat een kering als gevolg van één faalmechanisme niet voldeed, werd de kering afgekeurd.

De beheerders zorgen voor het op sterkte brengen van de waterkering. Op basis van de Waterwet komen de maatregelen van het HWBP-2 in aanmerking voor subsidiëring door het rijk. Hiertoe toetst het rijk de maatregelen aan de subsidiërcriteria robuust, sober en doelmatig. Op basis hiervan geeft het ministerie een voorlopige beschikking af die als grondslag dient voor de uitbetaling van voorlopige subsidies aan de beheerder. De hoogte van definitieve subsidie wordt op basis van nacalculatie door het rijk vastgesteld. Voor rechtmatige subsidieverstrekking vindt een aantal van contactmomenten tussen beheerders en rijk plaats. Elk contactmoment wordt onderbouwd met kwantitatief en kwalitatief adequate documentatie.

Contactmoment 1 Startnotitie: dit contactmoment vindt plaats wanneer de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (voorheen Startnotitie MER) in concept is opgesteld. Bij dit contactmoment gaat het erom dat wordt vastgesteld dat de juiste ontwerpogave en de juiste uitgangspunten worden gehanteerd en of het palet aan principeoplossingen ook een oplossing bevat die later als sober, doelmatig en robuust aangemerkt kan worden. Het zoeken van de mogelijke oplossingen is een iteratief proces waarbij de effecten van alle varianten worden afgewogen. Indien er nog veel onzekere variabelen zijn kan in het proces vóór het vaststellen van het voorkeursalternatief nog sprake zijn van (sterk) variërende planningen en kostenramingen.

Contactmoment 2 Voorkeursalternatief: doel van dit contactmoment is om te bepalen welke ontwerpvarianten bestaan en hoe de afweging heeft plaatsgevonden die tot het voorkeursalternatief heeft geleid. Het rijk toetst of het voorkeursalternatief als sober, doelmatig en robuust aangemerkt kan worden. Indien ook andere belangen dan het veiligheidsbelang een plaats hebben gekregen in het voorkeursalternatief toetst het ministerie welk deel van de te maken kosten aan veiligheid is toe te rekenen en voor subsidie in aanmerking komt.

Contactmoment 3 Projectplan: bij dit contactmoment wordt het concept projectplan (voorheen: dijkversterkingsplan) getoetst op de criteria sober, doelmatig en robuust. Bij dit contactmoment wordt bepaald welk deel van de te maken kosten gerelateerd is aan de veiligheidsopgave en derhalve voor subsidie in aanmerking komt. De toetsing vindt plaats voordat het projectplan de inspraakprocedure ingaat en de goedkeuringsprocedure van de provincie doorloopt. Nadat het projectplan door de provincie is goedgekeurd kan het waterschap een subsidieaanvraag indienen. Het ministerie geeft naar aanleiding van de subsidieaanvraag een voorlopige beschikking af die als grondslag dient voor de uitbetaling van voorlopige subsidies aan de beheerder.

Contactmoment 4 Voorbereiden aanbesteding: dit contactmoment dient om aan de hand van de opgestelde marktuitvraag dan wel het opgestelde bestek te bepalen welke aanbestedingsrisico's bestaan en welke maatregelen kunnen worden getroffen om deze te reduceren of voorkomen.

Contactmoment 5 Realisatie: tijdens de realisatie van projecten wordt door middel van rapportages en de jaarverantwoordingen de gerealiseerde en geplande voortgang gevolgd. Indien de realisatie daartoe aanleiding geeft, volgt een contactmoment 5 teneinde dreigende realisatie risico's te reduceren of voorkomen.

Contactmoment 6 Oplevering: zodra het project is afgerond, toont de beheerder aan dat de in het formeel goedgekeurde projectplan beschreven aanpassingen aan de hoogwaterkering zijn gerealiseerd en dat de waterkering aan de vigerende norm voldoet.

Eindafrekening

Een eindafrekening wordt opgesteld na het behalen van het C6 moment, waarbij de verstrekte voorlopige subsidies worden verrekend met de werkelijk gemaakte kosten. Ook wordt dan de subsidiebeschikking definitief vastgesteld.

BIJLAGE B afgeronde HWBP-2 projecten

Beheerder	Code	Project	
WS AGV	WN-006	Ipersloter-en Diemerdammersluis	
HH Hollands Noorderkwartier	W1-001	Havendijk den Helder	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-001	Balgzanddijk	
HH Hollands Noorderkwartier	W1-006	Wieringermeerdijk omgelegde Stonteldijk	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-003	Markermeerdijk Hoorn - Enkhuizen	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-024	Prins Hendrikpolder, steenbekleding	**
HH Hollands Noorderkwartier	W2-036	Dijkversterking Waddenzeedijk Texel	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-064	Bergen aan Zee	*
HH Hollands Noorderkwartier	W2-066	Egmond aan Zee	*
HH Hollands Noorderkwartier	W2-080	Koegraszeedijk	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-085	Hoogwaterkering Den Oever	
HH Hollands Noorderkwartier	WZ-001	Zwakke schakels Noord-Holland	
WS Hollandse Delta	W1-003	Versterking Buitenhavendijk Middelharnis	
WS Hollandse Delta	W2-026	Dijkversterking Nieuwe Stadse Zeedijk	
WS Hollandse Delta	W2-028	Dijkversterking Oostmolendijk	
WS Hollandse Delta	WN-001	Dijkversterking Hellevoetsluis	
WS Hollandse Delta	WN-002	Dijkversterking Brielse Maasdijk	*
WS Hollandse Delta	WN-003a	Dijkversterking Spui Oost	
WS Hollandse Delta	WN-003b	Zettingsvloeiing Spui	
WS Hollandse Delta	WN-004	Dijkversterking Spui West	
WS Hollandse Delta	WN-005	Dijkversterking Eiland van Dordrecht	
WS Hollandse Delta	WN-008	Dijkversterking Hoeksche Waard Zuid	
WS Hollandse Delta	WN-009	Dijkversterking Hoeksche Waard Noord	
WS Hollandse Delta	WN-014a	Dijkversterking IJsselmonde Noord en Zuid	*
WS Hollandse Delta	WN-014b	Dijkversterking Hilledijk	*
WS Hollandse Delta	WN-025	Zettingsvloeiing Dordtsche Kil	
WS Hollandse Delta	WZ-006	Kust van Voorne	
WS Hollandse Delta	WZ-007	Flaauwe Werk	
WS Fryslân	W2-013	Havendammen en steenbekleding Stavoren	
WS Fryslân	W2-014	Ijsselmeer kleibekleding en pipingmaatregelen	
WS Fryslân	W2-021	Havendam Lemmer	
WS Fryslân	W2-030	Waddenzeedijk, Friese kust	

WS Fryslân	W2-045	Terschelling, Waddenzeekering	
WS Fryslân	W2-049	Ameland	
WS Fryslân	WN-016	Johan Frisoluis Stavoren	
WS Fryslân	WN-019	Rienschluis te Lemmer	
WS Fryslân	WN-020	Oude Zeesluis te Stavoren	*
WS Fryslân	WN-021	Inlaat Tacozijsluis	*
WS Fryslân	WN-022	Inlaat Teroelsterkolk	*
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	W1-008	Nederlekdijsluis	
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	W1-009	Bergambacht-Ammerstol-Schoonhoven	
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	W2-002	Dijkversterking Krimpen	
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	WN-017	Achterland Maeslantkering	*
WS Rivierenland	W1-010	Benedenstad Nijmegen	
WS Rivierenland	W2-042	Merwededijsluis te Werkendam	
WS Rivierenland	W2-055	Lekdijsluis KIS	***
WS Rivierenland	W2-078	Diverse pipingmaatregelen	
WS Scheldestromen	W2-019	Onrustpolder Noord-Beveland	
WS Scheldestromen	W2-025	Kruiningenpolder	
WS Scheldestromen	W2-031	Zimmermanpolder Zuid-Beveland	
WS Scheldestromen	W2-082	Noorderstrand Schouwen	
WS Scheldestromen	WN-010	Westkapelle	
WS Scheldestromen	WN-011	Vlissingen	
WS Scheldestromen	WZ-009	Zwakke Schakels Zeeuws Vlaanderen	
HH van Delfland	W2-079	Gemaal Westland	
HH van Delfland	WN-018	Achterland Maeslantkering	*
HH van Delfland	WZ-004	Scheveningen	
HH van Delfland	WZ-005	Delflandse kust	
HH van Rijnland	W2-067	Kustversterking Katwijk	***
HH van Rijnland	W2-068	Zandvoort, boulevard	*
HH van Rijnland	WZ-003	Kustversterking Noordwijk	
WS Aa en Maas	WN-012	Keent en Keent - Grave	
WS Aa en Maas	WN-015	Kunstwerken Boxmeer - Grave	
WS Aa en Maas	WN-023	Heusden	*
WS Aa en Maas	WN-024	Boxmeer	
WS Noorderzijlvest	W2-018	Afvalwaterleidingen	
WS Noorderzijlvest	W2-069	Waddenzeedijsluis Nieuwstad	
WS Groot Salland	W2-058	IJsseldijsluis bij Windesheim	
WS Groot Salland	W2-088	Gemaal Westerveld bij Zwolle	
WS Rijn en IJssel	W2-074	Den Elterweg te Zutphen	

WS Rijn en IJssel	W2-075	IJsseldijk stadsgracht Doesburg	
WS Rijn en IJssel	W2-077	Twentekanaaldijk	
WS Rijn en IJssel	W2-089	Pleijweg, Schaapdijk, Broekdijk te Arnhem	
WS Vallei en Veluwe	WN-013	Gemaal Antlia	
WS Vallei en Veluwe	W2-063	Eemdijken en Zuidelijke Randmeren	***
WS Hunze en Aa's	W1-004	Oude zeesluis Delfzijl	
WS Zuiderzeeland	W2-010	Kadoelersluis	
Provincie Groningen	W1-005	Schutsluis complex Delfzijl	
Provincie Groningen	W1-007	Keersluis Lauwersoog	
RWS Midden Nederland	R2-006	Houtribdijk	
RWS Noord Holland	R2-029	Molwerk in de Mokbaai, Texel	
RWS IJsselmeergebied	R2-011	Roggebotsluis	
RWS IJsselmeergebied	R2-016	Nijkerkersluis	
RWS Zeeland	R2-022	Veerhaven Kruiningen	
RWS Zeeland	R2-034	Sluizencomplex Terneuzen	
RWS Oost Nederland	R2-062	Keersluis Meppelerdiep Zwartsluis	

Op basis van nader onderzoek is gebleken dat de kering voldoet aan de vigerende veiligheidsnorm, zonder dat maatregelen hoeven te worden getroffen.

*

** *Het project voldoet aan de norm voor steenbekleding, maar wordt verder versterkt in W2-036*

Het project is opgeleverd, maar financiële afwikkeling dient nog plaats te vinden.

Auditdienst Rijk

Postbus 20201

2500 EE Den Haag

(070) 342 77 00